

— Må bruke den samiskén vi kan

— Tjoerebe náhtadidh dam saemiengielem maam mæhtebe

Når sametingsrepresentant Ellinor Jáma vil revitalisere det sørsamiske språket, er det først og fremst sonen Jaahke Elias ho har i tankane.

Ho har hatt det ho kallar ein språkleg privilegert oppvekst, men har møtt språkleg motstand i sitt politiske liv. Når Jáma i 2012 som første politiker valde å tale sørsamisk frå talarstolen på Sametinget, skapte det reaksjonar og overskrifter.

– På Sametinget har det sørsamiske språket vore som ein minoritet blant minoritetar, fortel ho.

– Per i dag er det berre høve til å snakke nordsamisk på Sametinget. Som sørsamisk tillitsvalt føler eg at det er mi plikt å formidle ein bodskap på sørsamisk.

Jaahke, ikkje Jakob

Vesle Jaahke Elias har lungebetennelse, men joikar improvisert i bakgrunnen for seg sjølv, som ei påminning om kvar samtalen finn stad. I Snåsa er sørsamisk forvaltingsspråk i kommunen, på line med norsk.

– Då han blei fødd, stod valet mellom namnet Jakob, og den sørsamiske varianten av namnet, nemleg Jaahke. Etter ein kort

samtale med far min, blei det klart at det i røynda ikkje var eit val, fortel Jáma.

Ho meiner det er avgjerande å lytte til kunnskap frå tidlegare generasjonar.

– Farfaren min snakka mykje om alle dei endringane som hadde skjedd sidan han var ung. Han var uroa, både for framtida mi og for den sørsamiske kulturen. Far kunne berre samisk då han begynte på skulen, og vart «straffa» då han snakka samisk i skulegården, utdjuar ho engasjert.

Indre språkjustis

Men det er ikkje berre i skulesamheng at disiplinen har vore til skade for den sørsamiske språkjenkla. Den indre språkjustisen i det samiske miljøet har òg vore for sterk, trur Jáma.

– Mange sørsamar kan norsk best, og snakkar eit slags sørsamisk blandingspråk, basert på norsk grammatikk. I motsetnad til mange andre meiner eg det er positivt med eit slikt blandingspråk, at det kan bidra til å bryte barrierar for dei som har språksperrer.

– Skal vi greie å revitalisere språket må vi bruke den samiskén vi kan, slår ho tydeleg fast.

Eitt folk, fleire språk

Fordi samar oftast vil bli omtalt som eitt folk, er det kanskje naturleg å gå ut frå at dei også har berre eitt språk. Ellinor Jáma bruker då også konsekvent «samisk» når ho i samtalen fleire gongar refererer til sitt eige språk.

Men i realiteten er den sørsamiske dialektvarieteteten direkte uforståeleg for den nordsamiske majoriteten, omlag som norsk og islandsk. Trass i revitaliseringsprosessen dei siste åra har sørsamisk berre 5-600 brukarar. Såleis er det ei prinsippsak når Ellinor Jáma meiner Sametinget òg bør ha sørsamiske tolkar. Og ho har planar om å nytte sørsamisk frå talarstolen fleire gongar i Språkåret, fortel ho, medan sonen gaular noko på sørsamisk i bakgrunnen.

Minipolitikar

Vesle Jaahke er heldig. Ikkje berre har han ei brennande engasjert mor. Han går òg i ein sørsamisk barnehage, og lærer språket grundigare enn Ellinor nokon gong har gjort. No kan han språket så godt at han korrigerer språkbruken til mora i matlaginga.

– Vi treng politikarar og språkarbeidarar som engasjerer seg i det sørsamiske språket. Det viktigaste er at han skal bli språkleg trygg og stolt. Det er viktig at dei som veks opp i dag har alle verktya – og er i stand til å bruke dei.

– Det er opp til oss å gripe det forfedrane gjorde mogleg for oss, og leggje til rette for framtidas brukarar av sørsamisk, seier ho.

– Gosse saemiedigkietjirkije Ellinor Jáma sæjhta dam áarjelsaemien gielem jealajehtedh, dle uvtemes baarnetje Jaahke Elias'em satne mǎjhtele.

Dihte jeahta satne aktem gaajh hijven gielen byjjenimmiem átneme, men dáeriesmoerh gieline sov politihkeles jieliedisnie dáájreme. Gosse Jáma jaepien 2012 goh voestes politihke-re veelji áarjelsaemien soptsestidh háalemestovleste Saemiedigkesne, dle satne stoerre reaksjovnh jih bijjietjaalegh sjugniedi.

– Saemiedigkesne gáarede ajve noerhtesaemien soptsestidh. Goh áarjelsaemien tjirkije dle damten mov akte diedte áarjelsaemien gielesne soptsestidh.

– Jaahke, ij Jakob

Onne Jaahke Elias lea gáblojste daelie, men okteгимse ánnetji joekeminie lihkebisnie, juktie mǎjhtaiehtedh gusnie mijjieh tjahkesjeminie soptsesteminie daelie. Snáasen tjieltesne dle áarjelsaemien reeremegiele tjieltesne, nöörjen gieline ektine.

– Gosse dihte reakasovvi, dle edtjimh veeljedh gaskem nommem Jakob, jih dam áarjelsaemien nommem, gidtjh Jaahke. Mænngan ánnetji aehtjiebinie soptsestamme dle ij lij riektesisnie akte veeljeme, Jáma soptseste.

Gielen aarvøe

Jáma daamtaj aajieben bijre soptses-te, jih veanhta eevre vihkeles daajrose goitelidh dejstie aarebi boelvijs-te. – Aeht'jaajja ajve saemien meehti gosse skuvlem eelki, jih bysvehtsem áadtjoeji gosse skuvlesjaljosne saemiesti. Dihte lij stráarkan, dovne

mov báetijen aejkien gaavhtan jih dan áarjelsaemien kultuvren gaavhtan, eadtjohkelaakan soptseste.

Skal vi greie å revitalisere språket må vi bruke den samiskén vi kan

tjielkeste.

– Onn'oh'tje politihkere

Jalh'ts akte jealajehtemeprosesse orreme dej minngemes jaepiej, dle ajve 5-600 almetjh áarjelsaemien soptsestieh. Dan ávteste akte prin-sihpeaamhtese gosse Ellinor Jáma veanhta Saemiedigkie aaj byöroe áarjelsaemien toelkhk utnedh. Jih dihte gujht soejeskje áarjelsaemien naanagiertesne vaadtsa, jih gielem veelebe leara goh Ellinor naan aejkien lea dorjeme. Daelie Jaahke dan væj-kele guktie tjid'teben gielem staerede gosse beapmoem jurjehteminie.

Onne Jaahke lea aavrehke. Ij ajve dan akte gaajh eadtjohke tjid'tebe. Dihte aaj aktene áarjelsaemien maanagiertesne vaadtsa, jih gielem veelebe leara goh Ellinor naan aejkien lea dorjeme. Daelie Jaahke dan væj-kele guktie tjid'teben gielem staerede gosse beapmoem jurjehteminie.

Daate dov gielen eadtjohkevoete ... datne geajnoem baalah gaehpie Jaahkese?

– Jaa, dihte mov njieljen jaepien báeries baarnetje lea joe akte onn'oh-tje politihkere, Jáma föörhkede.

– Mijjieh politihkerh jih gielebarkijh daarpesjibie, mah eadtjohkelaakan dam áarjelsaemien gielem pryöjja-dieh. Vihkielommes Jaahke jearsoes jih garmeres sjá'dta gielem náhtadi-dh. Vihkeles dah mah daan biejjien byjjenieh gaajhkide dirregidie utnieh-jih buektiehtieh dejtie náhtadidh.

– Manne gaajh hijven vuartoeh dan áarjelsaemien gielese átnam. Men nov lea mijjieh dah mah tjoerebe nuepide vaeltedh jih sjiehteladtedh dejtie báetije boelvide, jeahta.

Velkommen til Æ Å Trondheim litteraturfestival 2.–5. mai!

Kva er det viktigaste ein gjer på ein litteraturfestival? Jo, ein snakkar med kvarandre. Årets festivaltema er snakk, og vi skal feire Språkåret 2013.

Vi får besøk av Kristin Fridtun, Linda Eide, Sunniva Relling Berg, Eldrid Lundén, Siw-Anita Kirketeig, Gunnar Wærness og Henrik Skotte, Trude Marstein og Anna Kleiva (Norge), Ariana Reines (USA), Amalie Smith (Danmark), Lina Wolff (Sverige), Anna Kleiva og fleire.

Du kan oppleve framsyninga Time has fallen asleep og konsert med Valkyrien Allstars.

Fullt program: www.forfattersentrum.no

Arrangør er Norsk Forfattersentrum Midt-Norge i samarbeid med eit kunstnarisk råd. Æ Å Trondheim litteraturfestival vart etablert i 2003 og blir arrangert annakvart år.

Storffjord språksenter

Storffjord språksenter er et flerspråklig språksenter lokalisert i Nord-Troms. Språksenteret skal jobbe for å styrke og fremme flerspråkighet i Storffjord kommune, med spesielt fokus på nord-samisk, kvensk og finsk språk. Målet vårt er å favne bredt samt å formidle at språk er artig.

På våre nettsider www.spraaksenter.no har vi lagt ut to flerspråklige publikasjoner for å feire språkåret, og denne gang med nynorske utgaver. Begge publikasjonene er beregnet på barn.

Leseboka Banani-banana er en lesebok med parallelltekster på bokmål, finsk, kvensk, nordsamisk og nynorsk. Historiene er enkle hverdagsrefleksjoner om ting rundt oss, sett med barnlige briller. Fugleboka Matauk og gortto er resultat av et fugleprosjekt gjennomført med skoleelever på småtrinnet, med fokus på fuglearter, svinende fag-terminologi på minoritetsspråk og dokumentasjon av kulturhistorie og dialektmateriale. Vi tør å skryte hemningsløst av illustrasjonene.

Markering av Språkåret i Nasjonalbiblioteket

I 2013 er det språkar. Dette feirer Nasjonalbiblioteket med en stor utstilling om språklig mangfold i dagens Norge. Utstillingen åpner 26. september.

Nasjonalbiblioteket skal være nasjonens hukkommelse. Samlingen består av blant annet bøker, aviser, tv, radio og film og er Norges største språkkarkiv. Fra denne skattkisten henter vi materiale til å belyse en rekke aspekter ved språkbruk i Norge i dag. Hvorfor snakker vi

som vi gjør? Hvorfor har det blitt slik? Utstillingen skal være interaktiv og romme språk i alle former og fasonger. Hovedmålgruppen er skoleelever fra mellomtrinnet til og med videregående skole.

I forbindelse med utstillingen har vi utlyst en nasjonal konkurranse for elever på 5.–10. trinn og elever på videregående skole. Konkurransen heter Språk i ditt liv. Tema for konkurransen

er språk og identitet, og elevene skal dokumentere de ulike språkene og dialektene de møter i hverdagen. Med «språk» mener vi ikke bare språk som norsk, samisk, tegnspråk eller urdu, men også språkformer som ungdomsspråk, politikerspråk, språk i musikk – eller kroppsspråk! Det er opp til elevene hva de definerer som språk. Juryen består, i tillegg til representanter fra Nasjonalbiblioteket, av direktøren for Språkrådet, Arnfinn Muruvik Vonen; forfatter og

språkvider Helene Uri; prosjektleder for Språkåret 2013, Inger Johanne Sæterbakk; og representanter fra flere nasjonale sentre for opplæring.

Konkurransen er et samarbeid mellom Nasjonalbiblioteket, Språkåret 2013 og de nasjonale sentra for flerkulturell opplæring, fremmedspråk, matematikk, nynorsk og samisk.